

Dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna:

EMLEKEZÉS A JÁSZAPÁTI IPAROS DALOSKÖR ALAPÍTÁSÁNAK 100. ÉVFORDULÓJÁRA (1918–1948)

„Ó, hová lettek a nagyszerű
dalnokok! Egykor a bűvölt népek,
mint lesték szép, eleven szavukat,
Ég s a föld, Isten s ember közt
ők közvetítettek,
Szellem szárnyalt föl, mennyekig,
énekükön.”
(Schiller)

Írásos emlékek bizonyítják, hogy milyen hagyománya van hazánkban a kórusművészetnek kolostorokban, középkori várak udvarában. Mátyás fényes udvartartásának is éke volt a kórus és a hangszeres zene. 1737-ben megalakult a híres Debreceni Kollégiumi Kántus. 1752-ben Sárospatakon is működött iskolai zenekar.

A hazai karéneklés első nagy korszaka a reformkorban bontakozott ki.

„Az utolsó rendi országgyűlés légköre a korábbinál jóval kedvezőbb körülményeket teremtett. Erre az időszakra esik a híres, az egész országra kiterjedő »dalárda mozgalom« kialakulása is. Igazi jelentőségük a társas szellem, a társadalmi szolidaritás fejlesztésében állt. A magyar dalkör a XIX. sz.-i városi polgári életforma kibontakozásával esik egybe. A politikai elnyomatás idején a dalárda egyik gyűjtőpontja volt a hazafias egyesülésnek, nemzeti demonstrációnak.”¹

A legelső dalárda 1843-ban Havi Mihály társulata, a Concordia Pest-Budai Dalegylet. Ezt követően számtalan alakult az országban.

Jászberény város zenei életében 1860 körül teremődött meg a feltétel egy kisebb létszámú városi dalárda megalakítására. 1867 augusztusában már folyamatosan működő dalárdaként vett részt az aradi Országos Dalárünnepségen, ahol a megalakítandó Országos Daláregyesület alapító tagjai közt találjuk a jászberényieket is. Az Országos Daláregyesület évente, vagy kétevente rendezett országos ünnepségeket, amelyeknek rendszeres résztvevője a jászberényi együttes. Úgy hiszem, nem hiábavaló egy rendezvényük részletesebb bemutatása, pl. az 1868-as debreceni dalárünnepség, melyen 63 kórus vett részt. A 15 000 személyes dalcsarnokban maga Erkel Ferenc (az Országos Daláregyesület elnöke és művész karnagya) vezényelte a hatalmas összkart, amelyen csak magyar szerzők művei szólaltak meg. Érdekes idézni a Jászunkság akkori írását, amelyben beszámol a jászberényiek részvételéről is:

„... F. hó 18-án Kassa felől jövő vonattal déli 12 óra után megérkeztek kilencz u. m. Hajdúböszörmény, Eperjes, Nagybánya, Nyákyálló, Kassa, Rimaszombat, Sárospatak, Szathmár, Ungvár városi dalárvendégek, akik díszes zászlókkal vonultak be a helyi dalárda és főiskolai éneklőkar által fogadtatva, katonai zenekar, s felváltva a cigánybanda játékaival mellett. Ebéd után három óra tájban hozta az aradi és a pesti vonatot a többi vendégeket, akik hasonlóan tarackdörgések és harsány zene hangjaival fogadtattak. Esti 6 órakor tartatott meg az ismerkedő összejövetel: a városháza udvarán, hol üdvözlő és megköszönő szavak tartottak.

19-én reggel 6 órakor a nagytemplomban Erkel Karnagy vezetése alatt megtartott az összpóba, nagyszerű sikerrel, kiemelendő főleg a »Harcos imája...«. Este a színházban tartatott meg az első hangverseny felémelt helyárok mellett. Szeptember 20-án a katonai zenekar játéka mellett vonultak a fényes dalárdák saját zászlóik alatt a dalcsarnok felé, mely Czeglédi utca végére volt építve, s homlokzata a várkaput ábrázolta bástyákkal és tornyokkal, melynek ormai pazar fényű zászlókkal díszlegetek. Bevonulva a csarnokba, 10 órakor kezdődött az előadás, melyben a Hymnus után, a verseny előadása következett... s végül a Szózat zárta be az előadást. Hallgató mintegy 8.000 volt, vége lett az ünnepélynek 2 órakor, 1.500 vendég számára 65 asztal várt terítve, hol minden pontosan lett kiszolgálva. Ezután színházba menés, s onnan a népkertben tartott táncvigalom meglátogatása következett.”² Nem szükséges kommentálni a rendezvény grandiózus voltát!

Mielőtt a múlt század dalosmozgalmának búcsút mondanánk, vessünk néhány pillantást a századfordulói karéneklés helyzetére. A milleniumi ünnepség közeledtével több figyelemre méltó esemény érdemi ki az utókor érdeklődését, hisz a dalosversenyek programja művészi törekvésével a XX. század nagy zenei változásainak közvetlen előzménye.

Az Országos Magyar Daláregyesület (OMDE) élén jeles művészek töltötték be a vezető szerepet, akik biztosították a művészi színvonalat: Erkel Ferenc, Huber Károly és fia: Hubay Jenő, Erkel Sándor, Bellovits Imre, Zimay László.

¹ MARÓTI Gyula – RÉVÉSZ László: Öt évszázad a magyar énekkari kultúra történetéből 1480–1980.

² Jászunkság, 1868. szeptember 27.

A századfordulóra a dalmozgalom vezéralakjai közül már csak id. Ábrányi Kornél élt. 1883-ban Liszt és 1893-ban Erkel is meghalt. Így érkezett el a századforduló sok vitával, gonddal. A vezetők nélkül maradt feloszló dalárdák jelezték, valami törés lesz az OMDE-ben és az egész mozgalomban.

A '70-es és a '80-as évek elején, a városi dalárdák megalakulásának idején senki sem gondolt a karéneklésnek a falvakra való kiterjesztésére. A század utolsó évtizedében sorra alakultak a Jászságban a dalárdák: Jászkiséren, Jászladyon, Jászárokszálláson és Jászapátin is.

Rövid ideig működtek, és az első világháború befejezéséig nem alakultak újjá. Ahol folyamatos működéssel dicsekedhettek, az egy-egy lelkes kar nagy buzgóságának és erőfeszítéseinek volt köszönhető. Tehát az országos dalmozgalom válsága érzékenyen érintette az alig fellendülő falusi dalárdákat is.

Jászapáti a karéneklés első nyomára a korabeli „Jászság” c. folyóirat „hír” rovatában lelhetünk:

„Új Dalegylet.

Mint tudósítónk értesít, „... a jászapáthii intelligencia e hó 8-án értekezletet tartott, mely az általános óhajtasból kifolyólag alakuló közgyűlésre változott és megszületett a »jászapáthii dalárda«.

A tisztikar meg is választatott ott nyomban, és pedig elnökké: Safáry Kálmán kir. aljárásbíró, alelnök: Dr. Vajda Soma ügyvéd, pénztáros: Koczka István, elnök: Sedon Pál, jegyzővé: Bella Gusztáv. A társulat, mely már eddig is 32 tagot számlál, művezetését a zenében szép tehetségű Jónás Ferenc tanító vette át. Az Alapszabályok elkészítésére az elnök mellé egy öttagú bizottság választatott.”³

Hogy kikből tevődik ki a 32 tagú dalkör, sajnos erről nem sikerült semmit kideríteni, de a tisztikart elemezve, valóban az intelligencia, tehát a későbbi Úri Kaszinó tagjaiból szerveződhetett.

Működésüknek hosszú ideig semmi nyoma, pedig a sajtó sok jelentéktelen rendezvényről adott hírt. A Jászapáti és Vidéke Úri Dalegyletről írt. Karnagya: Fekete Sándor.⁴ Ismét hosszú hallgatás következett.

Huzamosabb ideig eredményesen működő dalárda csak az iparosok által alapított Jászapáti Iparos Dalkör.

A dalkör megalakítása iránti mozgalom már 1918-ban elindult. Az alapító jegyzőkönyv tanúsága szerint 1919. július 19-én határoztak úgy, hogy „szabályszerű énekkarrá alakulnak”.

S most olvassuk teljes terjedelmében az alakuló jegyzőkönyvet!

„Jegyzőkönyv

Felvétetett Jászapáti 1919. július 18-án a Botár Gerő karnagy vezetése alatt álló Iparos Dalárda alakuló értekezletén. A megjelent tagok elhatározták, hogy szabályszerű énekkarrá alakulnak, és a karnagy úr által kitűzött időben a tanórákon pontosan megjelenni kötelezik magukat. Megválasztják elnöknek: Borbás Bélát, jegyzőnek: Mihályi Gábort, szólamvezetőkké: Marton Istvánt, Borsos Imrét, Sóthi Istvánt, Lados Miklóst, kik a dalárda ügyeit is, mint választmányt vannak hivatva intézni.

A dalárda működő tagjainak a következők iratkoztak be:

I. TENOR:

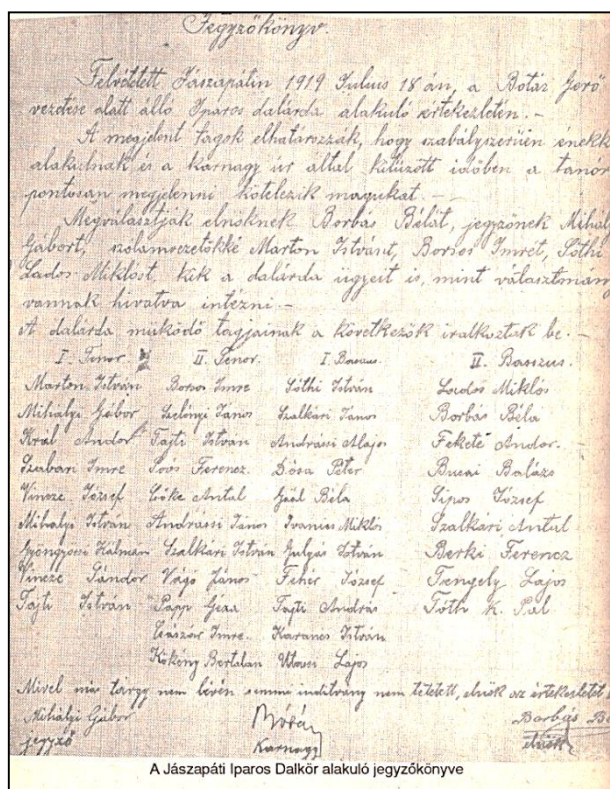
Marton István, Mihályi Gábor, Král Andor, Szabari Imre, Vincze József, Mihályi István, Gyöngyösi Kálmán, Vincze Sándor, Tajti István.

II. TENOR:

Borsos Imre, Szélényi János, Tajti István, Poós Ferenc, Csöke Antal, András János, Szalkári István, Vágó János, Papp Géza, Császár Imre, Kökény Bertalan.

I. BASSZUS:

Sóthi István, Szalkári János, András Lajos, Dósa Péter, Gál Béla, Ivanics Miklós, Gulyás István, Fehér József, Tajti András, Karancs István, Utassy Lajos.

³ Jászság, 1891. november 14.

⁴ Jászapáti és Vidéke, 1909. április 11.

II. BASSZUS

Lados Miklós, Borbás Béla, Fekete Andor, Busai Balázs, Sipos József, Szalkári Antal, Berki Ferencz, Tengely Lajos, Tóth K. Pál.

Mivel más tárgy nem lévén, semmi indítvány nem tétetett, az elnök az értekezletet bezárja.

/: Mihályi Gábor :/jegyző /: Botár karnagy :/ /: Borbás Béla :/ elnök⁵

A dalkör négyszólamú férfikórusként alakult, ahová meghallgatás után osztották be a jelentkezőket.

Az első tenor és a második basszus tenoristákból, illetve basszistákból verbuválódott, a második tenor és az első basszus pedig főként baritonistákból.

Botár Gerő

Karnagyuk: Botár Gerő elemi iskolai igazgató volt, aki 1923 novemberében bekövetkezett betegsége miatt megvált a kórustól.

A 87 éves Horváth Gábor (még 1992-ben is dolgozó óra- és ékszerésmester), aki 1923 nyarán lett tagja a dalkörnek, így emlékezik:

„Vékony alkatú, távolságtartó és igen nagyra becsült ember volt. Mivel én énekeltem akkor is, amikor Dévald József volt a karnagy, valamint Bodonyi Ferenc, kijelenthetem, a legjobb volt, szakmai tudását, megjelölését és intelligenciáját figyelembe véve.”

A dalkör alapszabály alapján működött, amelyet később, 1926-ban a Belügyminisztérium hagyott jóvá a 126948. sz. határozattal, amely sajnos nem maradt meg. (A II. világháború idején leégett az Ipartestület épülete, ahol elpusztult sok más értékkel együtt.)

Tartalmára csak következtetünk a jegyzőkönyvek alapján. A dalkör felügyeletét az OMDE gyakorolta, amelynek tagjai közé belépett az énekkar. Tagdíjat is fizetniük kellett. A versenyeken való részvételt szigorú szabályokhoz köthették

Anyakönyvezést kellett vezetni a tagokról: ha valaki 3 hónapnál hosszabb ideig igazolatlanul volt távol, nem számított be az éve, és a kitüntetésnél hátrányt szenvedett, a fellépésből kizárhatták.

A közvetlen irányítást a tiszti kar – élén az elnökkel – gyakorolta, akiket háromévenként eleinte közfelkiáltással, később titkosan választottak a közgyűlésen.

További tisztségviselők: jegyző, pénztáros, zeneműtáros, zászlótartó, ellenőr: 2 fő, választmány: 4 tagú, számvizsgálók: 3 fő, és 2 pótagot is mindig választottak. Megbízatusuk 3 évre szólt.

A művészi irányítás a karnagy feladata volt, aki szólamvezetőket jelölt ki munkája segítésére.

A választmány évente háromszor-négyszer, a közgyűlés évente egyszer, de ha szükséges volt, rendkívüli alkalommal is ülésezett. Jegyzőkönyv vezetése kötelező volt.

Az énekkari tagok: rendes tagok; pártoló tagok, akik anyagilag támogatták az együttest, vagy a dalkörben már nem éneklők; a város nagyra becsült polgárai, akik sokat tettek a dalkörért. (Ez utóbbiakat tiszteletbeli vagy örökös taggá választhatták.)

Az Ipartestület épülete Jászapátin

⁵ Jegyzőkönyvek (A Jászapáti Iparos Dalkör közgyűléseiről, választmányi üléseiről – füzve 1918–1948) Jászapáti Városi Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

Az 1918-ban alakult Iparos Dalkör tagjai
(Balról jobbra)

Középen (a földön) ül Gál László kereskedő

Első (ülő) sor: Muzamel Sándor asztalos, Szelényi János csizmadia, Borbás Béla cipőfelsőrész-készítő, Botár Gerő karnagy, Mihályi Gábor férfiszabó, ismeretlen, Dósa Péter cipész

Álló sor: Marton István kőműves, Tengely Lajos asztalos, Péter István asztalos, Gál Béla csizmadia, Gál János, Kökény Bertalan cipész, Szabari Imre férfiszabó, Ivanics Miklós cipész, Kinczel Géza férfiszabó

Az anyagi feltételeket elsősorban az Iparoskörből 1910-ben átalakult Ipartestület teremtette meg. Próbákhoz, rendezvényekhez igénybe vehették az Ipartestület épületét.

Voltak nagylelkű támogatói is az együttesnek. Pl. 1923-ban Szigeti Béla mészáros és Csík János szíjgyártó 1000–1000 korona alapítvánnyal beléptek a dalkör alapító tagjai közé, Budai Lajos kereskedő pedig 500 koronát adományozott a dalkör pénztára javára. (Ebben az időben egy pár jó minőségű cipő 4–5 koronába került.)

Jelentős volt a tagsági díjból származó bevétel, valamint a rendezvényeik bevétele, ahol mindig akadtak túlfizető polgárok, akiknek névsorát közölte a helyi sajtó.

Egyenruha:

Öltözetüket Bagi Imre így írta le: saját, egyszínű sötét öltönyben léptek dobogóra, kitűzve erre a kék-fehér szalagot, nyakkendő fekete alapon fehér beszövessel viselve, amelyet a későbbi időben egy 3 cm széles kék-fehér ripszszalag fogott át ferdén. Egyensapkájuk sildes, zöld tányérsapka volt. Fehér kesztyűt évforduló alkalmával viseltek. Jelvényük a dalkör címere, fémből készült. A hárfát körbe zárta a babérkoszorú, felül három ötágú csillag és az alakulás éve, 1918.

Horváth Gábor órásmester mesélte, hogy a dallamot hallás után tanították, mivel kevés volt a kottaolvasó. Demeter Péter cipésmester 1986 őszén említette, hogy a próbák nagyon jó hangulatban kezdődtek, amelyet trombitaszóval jeleztek Forgó László dalostárs közreműködésével.

A személyi kapcsolatok, a dalköri tagok egymáshoz való viszonya egymás tiszteletén alapult. Rendkívüli megtiszteltetés volt, ha egy idősebb tagot egy fiatalabb letegezhetett. Pl. Mihályi Gábor, a dalkör jegyzője nagy tiszteletnek örvendett: kevesen voltak azok, akikkel pertuba került. Horváth Gábor írását megtekintve elismerésképpen megengedte, hogy tegező viszonyba kerüljenek, amelyre ő nagyon büszke volt. Nagyon szívesen jártak a próbákra, az éneklés derűs, jó hangulatot teremtett.

Az 1920. április 1-jén megtartott értekezletükön Borbás Béla elnök kérte, hogy a tagok a dalkör jelvényét csak fellépések alkalmával viseljék. (Ez kifejezi azt, milyen büszkék lehettek a dalárda tagságukra.)

Feltétlen szólnom kell a dalkör nevééről. Hivatalosan Jászapáti Iparos Dalkör, ellenben Jászapáti polgárai, de még az élő egykori tagok is csak dalárdaként emlegetik. Írásom folyamán e kettő szinonim fogalom.

Májusi értekezletükön kimondták, hogy a „dalárda mindenkor vegye figyelembe elsősorban az iparosság érdekeit, s legfőképpen az iparosság érdekében működjék.”

Anyagi dolgokról is szó esett. Meghatározták a karnagy tiszteletdíját 1000 koronában. Határozatot hoztak, hogy a dalkör fellépései előtt a meghívást korábban közzéadják, egyházi szerepléseknél 3 héttel, hazafias ünnepségeknél 14 nappal.

1920. április 29-én közös fellépésük volt a Jászapáti Nőegylet és Leányklub énekkarával.

Az első vidéki fellépésre Jászkiséren került sor, amelyről a Jász Ujság számolt be:

„Műsoros estély:

A Jászapáti Iparos Dalkör április 25-én este a »jászkiséri '48-as Kör« nagytermében táncdalgyűjteményekkel egybekötött műsoros estélyt tartott, amikor is rendkívül változatos énekműsorral lépett közönség elé Botár Gerő karnagy vezetésével. Tökéletes siker koronázta vállalkozásukat. Mi, jászapátiak, jól ismerjük az Iparos Dalkör valódi művészetét, énekeinek előadásaiban. Bizonyos és jóleső öntudattal el is vártuk, hogy a legszebb sikereket arassák. A műsor összeállításában – mely több pontban egyezett a Jászapáti Újévi Műsorral – ismét izléses, pedáns, igazi szakértelmet árult el. Úgy a karnagy, mint a Dalkör hivatása magasztaltán állt, ismételten ez a konzekvenciánk.”

Közli továbbá, „hogy a jegyek elővételben el is keltek, érzi a lakosság, hogy ezen egyesületet hazafias és kulturális jellegű kötelessége anyagilag és erkölcsileg is támogatni.”⁶ Felülfizetők is szép számmal akadtak 10–150 koronáig, akiket név szerint közölt a lap. Természetesen, voltak, akik nevük elhallgatását kérték.

Már 1920-ban elhatározták, hogy csak a működő tag esetleges halála esetén vonul ki a dalárda a temetésre.

Rögzítették a dalárda tagok tagsági díját, mely havonta 1 korona. Hétfő este 7 órakor az összpórákat, más napokon pedig a szólampróbákat tartották. Szigorúan utasították a szólamvezetőket, hogy a tagok többszöri távolmaradása a próbákról, a szereplésektől való eltiltást vonja maga után.

Kialakult az évente ismétlődő fellépések rendje.

Farsanghétfőn voltak a híres dalárdabálok, amelyekre minden alkalommal neves művészeket hívtak meg; húsvétkor a Passiót énekelték a templomban, hosszú ideig a következő szereposztással: Pilátus: Marton István; János: Mihályi Gábor; Júdas: Borbás Béla.

Felléptek továbbá pünkösdkor és úr napján a körmenet alkalmából.

Évzáró ünnepséget rendeztek minden nyáron a szünet elrendelése előtt. A községi vezetők névnapja alkalmából szerenádokat adtak. Különösen jeles volt ez Péter-Pálkor, dr. Markovits Pál esperes-plébános névnapja alkalmából, aki több mint 25 évig volt a jászapáti Kisboldogasszony-templom plébánosa. Az elhunyt dalostársak temetésén testületileg megjelentek, és „A halálnak éjszakája” c. művet énekelték.

A dalkör rendszeresen megünnepelte a névnapokat. A bort az ünnepelt hozta, és mindenkinek el kellett énekelni a saját nótáját. Ez alól a karnagy sem lehetett kivétel. (Kökény Bertalan közlése)

Hogyan zajlott le a farsanghétfői iparos dalárdabál? Demeter Péter mesélte: „Évente több rendezvény volt, de legfényesebb az Iparos Dalárdáé. Kitüntetés volt, aki ezen részt vehetett. Az előkészületbe bevonták a családtagokat is, megtiszteltetés volt, akinek a felesége készíthette a finomságokat. Az én feleségem, Marika is többször volt részese a virsli, tea és egyéb ételek előkészítésének. A bálon az iparosság vett részt, általában meghívás alapján.” Horváth Gábor még hozzátette, hogy „az érkezéskor fehér kesztyűs rendezők – akik a dalárda tagjaiból kerültek ki – a székekkel berendezett nagyterembe kísérték a vendégeket. A műsort a dalárda szolgáltatta, de gyakran hívtak vendégül neves művészeket is. Műsor után a székeket a fal mellé sorakoztatták, és kezdődhetett a bál. A zenét az Ipartestület zenekara szolgáltatta”.

A rendezvények bevételei mindig a dalárda kasszájába folytak be. A belépőjegy ára családoknál kedvezményes, pl. 60 korona 4 főre, egyébként 80 koronába került. (1920-as adat) A karnagy tiszteletdíja 1922-ben 2500 korona volt.

1922-ben alakult meg Szolnokon a Dalosszövetség X. kerülete, amely magában foglalta Pest megye egy részét, Szolnok és Békés megyét.

Ezen a nyáron szünetet tartottak, de a karnagy felhívta a tagok figyelmét a kottaismeret fontosságára, ezért javasolta, hogy a nyár folyamán hetenként egy-egy órára jöjjenek össze gyakorolni. Fontosnak tartotta továbbá újabb tagok toborzását a dalárdába.

1923. év első közgyűlésén jegyzőkönyvben örökítették meg az előző évben elhunyt tagok névsorát. 1922-ben elhunytak: Bogdán Béla, Csintó Ferenc, Utassy Lajos.

A próbákban való megjelenés nem volt kielégítő. Ennek megoldását abban látták, hogy nyilatkozatot írasson alá az elnökség a tagokkal, hogy aki három alkalomnál többet hiányzik igazolatlanul, csak mint pártoló tag maradhat közöttük. A távolmaradások esetenként problémát is okoztak. Példa erre az alábbi jegyzőkönyv is, mely szerint jegyzőkönyvi megrovásban részesítették azokat a tagokat, „akik rosszakaratú közönyösségükkel és hanyagságukkal lehetetlenné tették a dalkarnak, hogy mindenszentek napján a 9 órai misén énekelhessen. Ezzel aláásták az össziparosságnak a tekintélyét. Újabb előfordulás alkalmával büntetesképpen kizárják őket a dalárdából.”⁷

A közigazgatási hatóság felkérésére a dalárda 1923-ban részt vett a március 15-i ünnepségen. A szereplést Jászapáti lakossága is méltányolta, ketten anyagi támogatással, majd alapítványok fejlesztésével segítettek.

⁶ Jász Ujság, 1920. április 14.

⁷ Jegyzőkönyv, a Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

A községben „*Kezdik szüntelen kedvelni, megszeretni, értékelni a dalkört.*”⁸

1923 nyarán Botár Gerő, a tehetséges és nagytiszteletű karnagy betegsége miatt megvált a dalárdától. Helyébe Dévald József került. Sajnos hasonló hivatkozással egy év múlva ő is elhagyta a dalkört. Ekkor felkérték Kováts J. Gyulát karnagynak, aki eddig is többször foglalkozott a dalárdával.

Az 1925. évi rendezvényekből érdemes megemlíteni a június 28-i hangversenyt, amelyet a rossz időjárás miatt az Ipartestület nagytermében tartottak meg. „... *A dalkör harmonikus és fegyelmezett énekével új bizonyosságot adott buzgó törekvéséről és az összetartás erejéről. Erdei: Áhítatának előadása hűen reprodukálta a természet és a vallásos érzés kapcsolatát. Kitűnt Marton István vezető tenorja.*

Kiemelkedő énekszámok voltak még: Lányi E.: Peng a kasza, Beethoven: Hymnus, Az éjhez, Kováts G.: Szőke Tisza, Révfi G.: Annuska lelkem, Vigvadászok és a Bordal. Csokonay Tihanyi Echóját is sikerrel adták elő Szügyi J. feldolgozásában.”⁹ – számolt be róla a Jász Ujság.

Az 1925. július 2-án megtartott közgyűlésen Kováts J. Gyula karnagy felsorolta a hiányosságokat, s egyúttal benyújtotta lemondását. A tagok osztották a véleményt, de a lemondást nem fogadták el. Erre a karnagy július 20-án 5 pontba foglalva be is nyújtotta a kívánságait és elvárásait. Megegyezésre jutottak, és a karnagy maradt.

Az Iparos Dalárda 1925. július 29-én, az alapítás 8. évfordulóján

1. ülő sor: Nagypál Ferenc, Lédeczy József, Forgó László, Pesti József, Bolyós Ferenc, Kökény László
2. ülő sor: Szelényi János, Marton István, Szabari Imre, Borbás Béla, Vágó Pál, Kováts J. Gyula, Mihályi Gábor, Fekete Andor, Král Andor
3. álló sor: Tolvaj Ferenc, Gál László, Vincze Sándor, Kaptás Béla, Fehér András, Kinczel Géza, Busai Balázs, Gál Béla, Szalkári János, Halmos Menyhért, Király János, Demeter Péter, Szalkári István
4. álló sor: Gál János, Gróf Miklós, Menyhárt István, Bolyós István, Tajti József, Bugyi István, Horváth Gábor, Jász Bertalan, Horváth József, Urbán Ferenc, Nagy M. József
5. legfelső sor: Nagypál József, Vágó Béla, Deli József, Szabari János, Sípos Imre, Mihályi István, Nagy András, Kökény Bertalan

A jó minőségű fotón Kováts J. Gyula karnagy mellett látható Vágó Pál festőművész is, mint díszelnök. Bagi Imre nyugdíjas általános iskolai tanító és felesége segítségével 1986-ban sikerült szinte mindenkit név szerint azonosítani.

Az eseményekről a Jász Ujság rendszeresen tudósított: „*Augusztus 20-án a Szt. István-napi ünnepségen a Hiszek-egyet énekelték, köszöntve ezzel dr. József Ferenc magyar királyi herceg őfelségét.*”¹⁰

1925. október 25-én az Ipartestület fennállásának 15. évfordulóján, a szentmisén az „Isten dicsőítése” c. művet énekelték, mely „...*áhitatos és magasztos érzést keltett a templomi gyülekezetben.*”

⁸ Jász Ujság, 1923. június.

⁹ Jász Ujság, 1925. július.

¹⁰ Jász Ujság, 1925. augusztus.

1926. szeptember 8-án és 9-én a bérmlás szentségét Jászapáti kisközségért Kriszton Endre¹¹ püspök tiszteletére szerenádokat adtak a plébánia lakói előtt.

Ez év őszén elhunyt Botár Gerő karnagy. Érdemeit, a dalkör életre keltése, megalapozása és fejlesztése érdekében kifejtett fáradozását szépen öröközte meg a jegyzőkönyv.

A kar vezetését akkor még Kovács J. Gyula látta el, amelytől néhány hónap múlva végképp megvált, és átadta helyét ismét Dévald Józsefnek. „Dévald József r.k. el. isk. tanító. 1903. Bánhorvát. A Tanítóképzőt Sárospatakon, a tanárképzőt Budapesten végezte, 1922 óta tanít Jászapátiban. Az Iparos Dalárda vezető karnagya, a cserkészcsapat parancsnoka – felesége: Lőrinc Anna (zongoraművész) és zeneszerző.”¹²

Hogyan emlékeznek rá, akik szerették?

Koczka József ny. gimn. tanár így emlékezett 1991-ben: „Dévald József jól énekelt és orgonált. Felesége zongoraművész volt, később a Szabad Európa bemozdója. Játékos, jó módszerrel tanította a földrajzot a polgári-ban. De a gimnázium I., II. osztályában az éneket is, sőt a gimnázium énekkarát is ő vezette. A házassága nem volt harmonikus, ezért kissé ideges volt, de a háború után újranyősült. Derűs, kedélyes ember lett, 2 lánya született.”

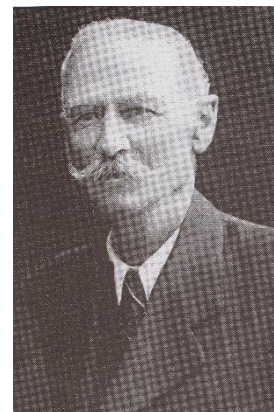
Horváth Gábor 1991-ben mondta róla: „Közvetlen, barátságos embernek ismertem. Jó zenész, jó felkészültségű karnagy.” Bagi Imre így emlékezett 1991 őszén: „Véleményem megegyezik az előbbivel: valóban közvetlen volt, és esetenként szívesen maradt ott a dalkör tagjaival egy-egy kártyapartira.”

Rangos esemény volt a kórus életében 1927. június 28–30. Szegeden került megrendezésre az Országos Dalosszövetség jubiláris hangversenye.

A Jász Ujság terjedelmes cikkben számol be az előkészületekről: „...Csonka-Magyarország 112 dalegyesületének részvételével rendezik az Országos Dalosszövetség jubiláris hangversenyét Szegeden, a nagy magyar Alföld metropoliszában, ahol közel hatezer dalos ajkán zeng föl az egek Urához a »Magyaros Hiszekegy« és a Hymnus... majd történelmi visszatekintés után felhívja a figyelmet a kultúrfölényünk bizonyítására.”¹³

Az Országos Dalosszövetség kötelezte az énekkarokat, hogy a szegedi hangverseny előtt saját városukban bemutató hangversenyt szervezzenek, ahol a versenyszámokat is kötelesek előadni, mely egyben a dalárda támogatását is szolgálta. A jászapátiai ígéretet tettek a város közönségének, hogy törekedni fognak fegyelmezettségükkel és teljes tudásukkal arra, hogy általuk „az ünnepség fényéből városukra is essek egy fényes sugárka”.

Az indulásnál megjelent dr. Markovits Pál esperes, és kedves szavakkal búcsúzott a dalárdától. Rusvai Péter főbíró reményt keltő meleg szavakkal nyújtott át a dalkör karnagyának egy rózsabimbócskát, s kívánta, hogy „miként a rózsabimbó teljes nyílásra teremtetett, úgy a dalkör is most még kicsi bimbóból, a dalosok kitartó szorgalma által nyíljon, virágozzék, fejlődjék szép nyílt rózsává, és a városnak és nemzetünknek dicsőségére...”¹⁴

Rusvai Péter főbíró

A mérkőzés megkezdődött. A jászapátiai dalköre a II. csoport harminckét daloscsapatával mérkőzött. A dalkör kitartó munkáját siker koronázta. „A rózsabimbót jól ápolták, s hamar kinyílt: egy szép nagy ezüst serleg formájában.”

A dalegyletlet Oberhauser A. utódja zászlógyárának tiszteletdíjával mint emléktárggyal tüntette ki a bíráló bizottság. Dévald József karnagy, oklevelet kapott.

Az eseményről részletesen beszámolt a Jász Ujság: „...Ritkaságszámba megy, amit több, mint száz dalegylet művelt Szegeden.

Gyönyörűen hangzottak a melódiák a dalkörök koszorús lányainak utcáin és az előkelőségek házaiban éjjeli csendben. A versenynapon pedig Szeged egész népe hömpölygött a versenyekre élvezni a versenydarabokat és a szabadon választott énekek különféle dallamait.

Az énekcsoportok összkara külön-külön is, s egyes daraboknál együttesen is gyönyörködtette Szeged és nagyszámú vendégeinek közönségét az Új-szegedi Sporttelepen, ahol a karok fenségesen szép éneke meghatotta a hallgatóságot, és magasztos érzelmeket keltett a lelkekben. A királydíjas csoport énekének – Farkas Nándor zeneszerző dirigálásával – hatása megannyira szép volt, hogy az talán még a csontok atomjaira is hatott...

Az apátiaiak nemcsak Szeged szépségeiben gyönyörködhettek, hanem különös örömeik az volt, hogy szülővárosuk nagy szülöttének, Vágó Pálnak Szegedi árvíz-képét eredetiben is szemlélhették. Hová valók, kérdésre a

¹¹ Kriszton Endre (Kemecse, 1877. április 15. – Eger, 1960. május 3.) egri segédpüspök, vértanú.

¹² SCHEFTSIK György dr.: Jász-Nagykún-Szolnok vármegye múltja és jelene. Pécs, 1935.

¹³ Jász Ujság, 1927. augusztus.

¹⁴ Jász Ujság, 1927. augusztus.

*Jászapátiak legtöbbször azt felelték: Jászapátira, annak a szülővárosába, ki a Szegedi árvízképet festette...*¹⁵. - fejezte be tudósítását a Jász Ujság.

A kapott serleg avatására augusztus 21-én került sor. A dalkör vezetősége vacsorát adott. A karnagy az áldomás igazi jelentőségét fejtegette, és nagy elismerés hangján emlékezett meg a dalkör boldogult első karnagyáról, ki a szép alapot megteremtette. Köszönetek illettek mindenkit. Elénekeltek a versenydarabok egyikét, König Péter: „Verseny a naphoz” c. művét.

Néhány dolog a verseny szabályairól: Szervezője az Országos Magyar Dalosszövetség, melynek élén országos művész karnagy állt. A szövetség 14 kerületre oszlott, a jászapátiak a 10.-be tartoztak. Ezeknek kebelében közel 400 karnagy és 48 000 dalos énekelt. A legjobb dalárdák díjakat kaptak, amely lehetett örök- és vándordíj.

Mivel a versenyeken nem egyforma képességű dalárdák vettek részt, ezért többféle nehézségi foknak megfelelő csoportokban folyt a versengés. Mindegyik foknak egy-egy vándor és több örökös díja volt. Az OMSZ két legelőkelőbb vándordíja a Király-díj és a Kormányzói-díj. A vándordíjakat a legközelebbi versenyig a város, vagy a megyék múzeumaiban kellett őrizni. A kötött kötelező versenyműveket nagyon szigorúan 15 nappal a verseny előtt kapták meg a dalárdák. Természetesen a szabadon választott műveket is előadhatták. Díjazták a zeneszerzők műveit is.

1928-ban alakították meg a Jászsági Dalosok Szövetségét, melynek tagjai: Jászárokszállási Iparos Dalkör, Jászberényi Palotásy Dalkör, Jákóhalmi R. K. Dalegylet, Jászapáti Iparos Dalkör, Jászdózsai R. K. Dalegylet.

A Jászapáti Iparos Dalkör 1928-ban ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját. Szorgos, mindenre kiterjedő előkészület előzte meg az ünnepséget. A Jászsági Dalosversenyt először ők akarták megrendezni. Zászlószentelést terveztek, és adakozásra kérték fel Jászapáti községet, az Ipartestületet, a kereskedőket, dr. Markovits Pál esperes-plébánost és Szemán Béla főjegyzőt. Zászlóanyának felkérték dr. Horváth Józsefnét, a főszolgabíró feleségét, és felkérés alapján koszorúslányokat jelöltek ki Bárdos Ilonka, Borbás Annuska, Jász Mariska, Muzamel Juliska és Vincze Juliska személyében.

Tabló készítését tervezték, a zsűribé szakembereket kértek fel. Meghívták a jászsági dalköröket, de Jászberény csak fellépés nélküli meghívást kapott.

Zászlószentelés után dr. Horváth Józsefné zászlóanya

Az Országos Magyar Dalosszövetséghez kitüntetésre ajánlották a régebbi, erre érdemes tagokat. Nagy várakozás előzte meg 1928. június 29-ét, s végre elérkezett a várva-várt nap.

Az ünnepségről a Jász Ujság tudósított:

„A Jászapáti Iparos Dalkör már a reggeli vonathoz fogadta az érkező dalostestvéreket, akiket bevonulás után a főtéren Rusvai Péter bíró üdvözölt, a vendég dalkörök ezután megkoszorúzták a Hősök-szobrát. A fél kilen-ces ünnepi istentiszteleten evangéliumkor Markovits Pál dr. esperes-plébános egyházi szentelésben részesítette a 10 éves Jászapáti Iparos Dalkör fehér-kék selyemzászlóját. Ez alkalommal mondott magas szárnyalású szentbeszédében a dalnak, az énekművészetnek összetartó és lelket nemesítő hatásáról szót...”

A jász színű zászló az Oberhauer cég munkája volt, Jászapáti község címerével, a dalos-jelvénnel és a dalárda jeligéjével ékesítve.

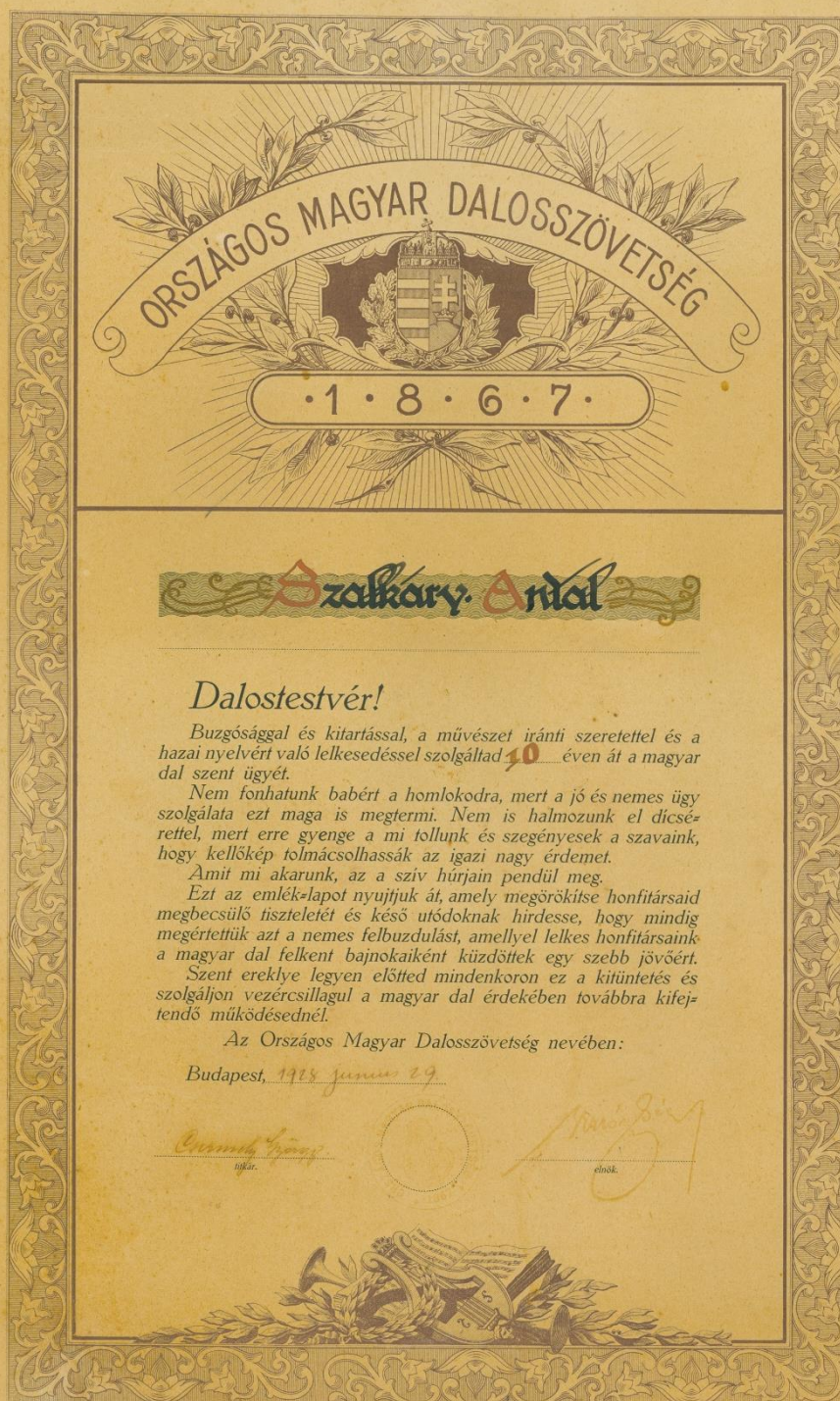
(Jelige: „Lelkünk imája a dal, de csak úgy – , ha magyar!”)

*„A szentmise és a hálaadás után a Hősök szobra előtt elhelyezett asztalon egyesületek, hivatalok vezetői s más magánosok is egy-egy jelige elmondása közben beverték a zászlószegeket.”*¹⁶

Bagi Imre a zászlószegekről így beszélt: *„Zászlószegeket vásárolt tőlem a dalkör, s amikor szereplésre érkeztek egy-egy városba vagy községbe, a fogadó dalárda beverte a zászló nyelébe a fogadó zászlószegeit. A Jászapáti Dalárda zászlószege kb. 50 fillér nagyságú volt, kör alakú és a dalkör címerét ábrázolta. Nagyon szépen mutatott a zászló nyele, amely föntről lefelé körül volt szegezve kis kerek, szegletes, vagy ovális, fém-ből készült szegekkel.”*

¹⁵ Jász Ujság, 1927. augusztus.

¹⁶ Jász Ujság, 1928. július.

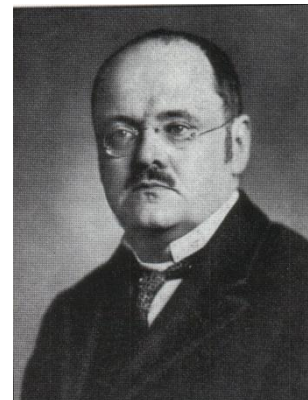

Szalkári Antal oklevele

1928. június 29-én délelőtt 11 órakor a dalkör díszközgyűlésen ünnepelte nevezetes napját. Miután Borbás Béla, a dalkör elnöke megnyitotta a díszközgyűlést, Mihályi Gábor emlékeztetett az elmúlt 10 év nevezetesebb eseményeire és személyeire: néhai Botár Gerő alapító karnagyra, Kováts J. Gyulára és Dévald József jelenlegi karnagyra. Majd Dévald József felolvasta a jászárokszállási alakuló értekezlet jegyzőkönyvét, amelyen a jász dalkörök elhatározták, hogy évenként egyszer, Péter-Pál-napján dalosversenyt rendeznek.

A jászapáti Kaszás Gyula, az Országos Magyar Dalosszövetség üdvözlését hozta a Jász Dalosegyletnek és a jubiláló jászapáti dalkörnek. Kiosztotta a dalszövetség kitüntetéseit. Busai Balázs 32 évi dalegyleti működéséért ezüstérmet kapott. Bronz kitüntetést kaptak: Fekete Andor 28, Szelényi János 25, Borbás Béla 24, Marton István 24 évi dalos működésért. Elismerő oklevelet kaptak: Szabari Imre, Szabari János, Gaál Béla, Maczák Ferenc, Gaál László, Dósa Péter, Szalkári Antal, Berki Ferenc, Vágó János, Kökény Bertalan, Horváth Ferenc. (Az eltöltött évekre a más dalkörben, pl. iskolai énekkarban vagy vidéken, de a bevezetőben említett kórusokban való éneklést is beszámították.)

Az ünnepi beszédet Szabó Kálmán reálgymnáziumi tanár mondta... *„Iparosságunk lelki arculatán megállapítható az okos vallásosság, a tartalmas hazafiság, a munkaszeretet, a fegyelmesség, a kultúra iránti józan lelkesedés... A dalkör ma már integráns része Jászapáti társadalmának, méltó szereplője a hazafias és vallásos ünnepeinknek.”*¹⁷

Dr. Czettler Jenő

Délután a reálgymnázium tornatermében került sor ünnepélyes rendben az első jász dalosversenyre. Jászapáti dalpártoló közönsége s a távoli községekből érkező érdeklődők betöltötték a hatalmas termet. A közönség élén jelen volt minden jász mozgalomnak lelkes patrónusa, dr. Czettler Jenő egyetemi tanár, a képviselőház alelnöke.

Impozáns látvány volt az egyensapkas dalkörök felvonulása a szép zászlók alatt. Sorsolás szerint először a zöltsapkas Jászapáti Iparos Dalkör mutatta be műsorát Dévald József karnagy vezetésével, majd a feketesapkas jákóhalmiak következtek Váradi Zoltán karnaggal. Harmadiknak a Jászárokszállási Ipartestület Dalköre mutatkozott be világoskék sapkában, Racskó János karnagy vezetésével, végül a fiatal Jászdózsa R. K. Dalegylet Révffy Lajos karnagy vezetésével. A Jászfényszaru Dalkör nem érkezett meg a versenyre.

A verseny kötelező száma: Lányi: Régi nóta c. gyönyörű dalegyvelege. Ezenkívül mindegyik kar egy-egy magyar dalt énekelt. Jászapáti: Petőfi románcát, a Faluvégén kurta kocsmát, a jákóhalmiak: Marosmenti kocsmában, az árokszállásiak: A Megkondult a kecskeméti öreg templom nagy harangja kezdetű dalt, a jászdózsaiai pedig egy hazafias éneket Lehel vezérről.

A zsűri tagjai voltak: Huszty Zoltán, az egri dalkör karnagyja, a jászapáti Kaszás Gyula, országos társarknagy, Berzácz László jászberényi zenetanár. A pontozás országos szabály szerint történt.

Jászapáti 104 ponttal első, Jászárokszállás 97 ponttal második, Jáköhalma 88 ponttal harmadik és Jászdózsa 74 ponttal negyedik helyezést ért el. A Jászapáti község által adományozott versenydíjat és az Ipartestület adományozta ezüstserleget Czettler Jenő dr. adta át.

A vándorserleget a Jászapáti Iparos Dalkör, a hatalmas ezüstserleget a jászárokszállásiak vitték el. A jákóhalmiak Dósa László és neje adományát, a jászdózsaiai dr. Markovits Pál esperes-plébános adományát nyerték. A Szemán Béla főjegyző által adományozott kis ezüstserleget a győztes karnagy, Dévald József kapta jutalmul.

Este a dalkörök szerenádokat adtak a koszorúslányoknak. A koszorúslányokat mindig a fogadó együttes állította ki, a koszorúslegényeket az érkező együttesek. A koszorúslányok megkoszorúzták az érkező dalkörök zászlóját, akik hazamenve ezeket a falra akasztották sorba, amely egyben jelezte a vidéki fellépéseket is. Este a koszorúslányoknak szerenádokat adtak, akik behívták a koszorúslegényeket, de voltak olyan koszorúslányok is, akik megkínálták az egész dalárdát borral és egy kis süteménnyel.¹⁸

Mi volt a jelige-daluk? - kérdeztem Demeter Pétert, aki egykoron a dalárda pénztárosa volt. 1986 novemberében válaszolta: „Minden együttesnek a karnagy választása alapján volt egy jelige-dala. Kováts karnagy idején az *Aranyhajó dalosmadár a mi zengő nyelvünk* c. dal volt. Dévald karnagy úr idején így változott: *Repül az égre a forró hő fokán, áldd meg, védelmezd Isten, Drága szép hazánk, lelkiünk imája a dal magasra szárnyal, de csak, ha magyar.*”

„A Dalkörnek szép munkásságát az Ipartestület is honorálta 10 évi működése után azzal, hogy amidőn a kiadásokat viselte, a jövedelem 30%-át átengedi a dalárdának, sőt anyagi támogatásban is kész a jövőben segíteni, mivel a dalkörnek évi költségvetése 500–600 Pengő körül mozog.”¹⁹ Tassy Ferenc hittanár mondta: „Dalosok, csak zengjen ajkatokról a nóta, hogy ezzel a magyar nemzet dicsősége örökre fennmaradjon!”

¹⁷ Jász Ujság, 1928. július.

¹⁸ Jász Ujság, 1928. július.

¹⁹ Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

A következő vasárnap tartották a serlegavatót. A serleget Tassy Ferenc hittanár avatta fel. Serlegavató beszédet mondott: Szabó Kálmán reálgimnáziumi tanár, pohárköszöntőt: Dévald József karnagy, Mihályi Gábor jegyző, Szemán Béla főjegyző, dr. Markovits Pál esperes-plébános.

A júliusi választmányi ülésen elhatározták, hogy szekrényt csináltatnak a zászlónak, sapkáknak, és szeptember 11-ig nyári szünetet tartanak.

„Kivétel augusztus 15., amikor is az évente szokásos funkciót a 9 órai misén betöltik.”

A farsztó munka után jól jött a pihenés.

A 10. évi jubileumi ülésen már nem vett részt Vágó Pál, a dalárda díszelnöke. Betegen feküdt, s végül is október 15-én Budapesten elhunyt. Temetése ősi jász pompával történt Jászapátin, ahol az Iparos Dalkör is énekelt. A dalárda a temetés után 8 napos gyászt rendelt el.

1929-ben a szokásos dalárdabállal kezdődött az év.

Március 8-án tartották a tisztújító rendes közgyűlést: elnökké Szabari Imrét, helyettes elnöknek Busai Balázst, jegyzőnek Mihályi Gábort, helyettes jegyzőnek Horváth Gábort, pénztárosnak Dósa Pétert, zeneműtárosnak Forgó Lászlót, zászlótartónak Sipos Imrét, ellenőröknek Fekete Andort, Marton Istvánt, Kökény Bertalant, Szabari Jánost, Gaál Lászlót, Horváth Ferencet, póttagoknak Jász Bertalant, Horváth Józsefet választották.

Szomorúan vették tudomásul, hogy Borbás Béla, a dalárda elnöke elköltözik a községből. Alapító tag volt, és ezért tiszteletbeli taggá választották.

Határozatot hoztak a debreceni dalosversenyen való részvételre, amelyet 1929. június 28. és 30. között rendeztek. A verseny nagyszabású volt, 205 dalárda részvételével. *„A jászapátiak vegyenek bátorítást a további munkára, valahányszor csak a nagy szellemnek, a nagy zenealkotónak: Liszt Ferencnek emléklapokká tekintenek, amelyet most az Országos Dalversenyen Debrecenben kaptak”*²⁰ - írta a Jász Ujság.

Feltételezhetően szükségük is volt a bátorításra, mert a jegyzőkönyvben fegyelmezetlen viselkedésről esik szó, és a *„szenvedett csorba kiküszöbölésére”* tesznek fogadalmat. Ismét megszigorították a próbákban való részvételt, és háromszori igazolatlan mulasztás esetén csak mint hallgató vehetett részt a versenyen.

Demeter Péter bácsi mondta, hogy nagyon emlékezetes számára a debreceni találkozó, mert a Nagyerdőben az összkari éneklésben 10 400 fő vett részt, és Kodály Zoltán dirigált a görbepottal, és a magyar rádió is leadta a műsort. *„Nagybányai Horthy Miklós ez alkalomból alapította a Kormányzói vándordíjat, és egyben kitüntette a magyar dalostársadalmat magas megjelenésével.”*²¹ - számolt be róla a Jász Ujság.

A Jászsági Dalosverseny ez alkalommal Jászárokszálláson került megrendezésre 1929. szeptember 1-jén. Az ünnepi külsőségek között megrendezett verseny eredménye a következő volt:

1. Jászapáti, 98 pont
2. Jászárokszállás, 97 pont
3. Jászdózsa, 72 pont
4. Jászfákóhalma, 61 pont
5. Jászkarajenő, 52 pont

A Jászberényi Palotásy Dalkör vendégként szerepelt. Czettler Jenő osztotta ki a díjakat. A jászapátiaknak az első díjat, a vándorserleget adta át, amely egyúttal azt jelentette, hogy a Jászság legjobb együttese. A többiek egy-egy szép ezüstszerleget kaptak. A Jász Ujság minősítette is a dalárdákat:

*„A Jászdózsaiak szép előadása volt az első szereplés, készültségük a szép előadásban érvényesült. A Jászkarajenőiek csapata élénk előadásával adott jelt életképességükről és haladni vágyásukról, a Jászárokszállásiakban meglátszott a nagy szorgalom, a nagy készültség. A tanítás nagy munkáját igazolta a szépen sikerült előadás. De bizonyágát adták annak is, hogy nagyobb dalkörökkel is kiállják a versenyt. Mostani szereplésük is biztató jel arra, hogy mindig az elsők között is tudnak mozogni. A Jászapáti Dalkör is kitett magáért. Szorgalmuk, tudásuk szép előadásban érvényesült, s az előadásbeli árnyalatok kellemessége volt az, ami kellett, hogy javukra billentse az elsőbbséget. A jászfákóhalmiak elevenessége, gyorsasága, mintha túlzott lett volna kissé a dallam rovására. Ez persze a nagy igyekezetnek tudható be, mely előadásuk alatt a dalkörük minden egyes tagját vezette.”*²²

A pontozás valószínűleg vitákat okozott a dalárdák között, mert *„Vitázó Dalosok”* címmel cikk jelent meg a Jász Ujságban... *„Okosabb lesz, ha a vitázó dalosegyletek inkább tanulnak, mint vitatkoznak... Mi megfogadtuk a szíves tanácsát és örömmel jelentem, hogy a vitázók egyike – a jászdózsai – a debreceni országos versenyen a Jászapátin kapott 77 pontozását 123-ra feljavította.”*²³

1930. május 18-án tartották Jászfákóhalmán a III. Jászsági Dalosversenyt, amelyről a Jász Ujság beszámoló-jából értesülhetünk.

²⁰ Jász Ujság, 1929. július.

²¹ Jász Ujság, 1929. július.

²² Jász Ujság, 1929. július.

²³ Jász Ujság, 1929. július.

Első ízben került versengés tárgyává a dr. Czettler Jenő képviselőházi alelnök részéről az előző évi versenyen felajánlott örökös vándordíj, az ezüstbe öntött Lehel Kürtje.

Kötelező szám volt: Farkas Nándor „Ima” c. műdala. A program nem sokban különbözött az előző évektől. A karok bármilyen jól is szerepeltek, a helyezést mégiscsak el kellett dönteni. A zsűri hosszas mérlegelése az alábbi eredményt hozta:

Első: Jászárokszállás, ők nyerték az ezüstbe öntött Lehel Kürtöt. Második: Jászapáti, akik a jászjákóhalmi tanítók ajándékát, egy ezüstserleget kaptak.

Az Országos Magyar Dalosszövetségtől mind a négy karnagy egy-egy aranygyűrűt kapott, melyekbe líra van bevésve. A zsűri döntése azonban nem nyerte el a közönség és a résztvevők osztatlan tetszését. Jele ennek, hogy a Jászapáti Iparos Dalkör nyílt levelet intézett a jász dalosokhoz, mely így hangzott:

„Kedves Dalostestvérek! A keserűség és a megbántott igazság adja most a kezünkbe a tollat... Az eredmény keserűség, a bekötött szemű igazság, a szépen nekilendült jász dalosélet szétbomlasztása. Nem vádolunk mi senkit... Csak a megbántott igazság nevében emeljük fel tiltakozó szavunkat: eddig és ne tovább!

Már a tavalyi dalosverseny is a politikai számítások jegyében fejeződött be, mert hiszen az akkor megállapított pontkülönbség nem fedte a valót. Az idei verseny pedig teljesen a pártoskodás jelszavával indult és végződött... Dalostestvér, a dal, a nóta nem politika... Dalkörünk és a megbántott Igazság nevében közöljük veletek: a Jászapáti Iparos Dalkör a Jász Daloskerületből kilép, többé ilyen versenyen részt nem vesz... kívánunk Nektek igen sok politikamentes sikert!”²⁴

Az első iparos dalosversenyt Hódmezővásárhelyen rendezték 1930. augusztus 2-án és 3-án, ahol 40 dalkör vett részt. Az országos dalosversenyhez hasonló rendezvényt nem kívánom ismertetni, csupán az elért eredményt. A Jászapáti Iparos Dalkör a könnyű műdal kategóriában II. helyezést ért el 110 ponttal (A legmagasabb pontszám 118, melyet a debreceniek értek el).

A jászapátiak egy szép ezüstserleget hoztak haza. Augusztus 11-én a serlegavató ünnepségen Szabó Kálmán, a serleg felavatója mondta: *„Dicséretre méltó és elegáns tény, hogy a jákóhalmi mellőzésre a vásárhelyi dicsőséggel válaszoltak.”²⁵*

1931. Az Országos Magyar Dalosszövetség meg akarta mutatni a magyar dalostársadalom erejét, hatalmasságát és jól szervezettségét: májusban az egész ország területén dalosnapokat rendezett. A 30 000 magyar dalos szava fel akarta rázni az ország minden igaz magyarját. A jászapátiak május 10-én rendezték az ünnepséget, amelyről a Jász Ujság tudósított: *„Még az esős időjárás sem adja elegendő magyarázatát annak a részvétlenségnek, amellyel Jászapáti a dalosnapot megülte. A nagymise közönsége hazaballagott, még kis időre is alig néhányan álltak meg a Hősök szobránál. Pedig színvonalas ünnepség folyt le és az Iparos Dalkörünk szépen, egész lélekkel, odaadással énekelt.”* Kifogásolták, hogy autók zúgása és kocsik zörgése zavarta az éneket.²⁶

1931. augusztus 15-én másodszor rendezték meg az Iparos Dalosversenyt, ez alkalommal Budapesten, 33 dalkör részvételével. A jászapátiak a második csoportban 7. helyezést értek el. A verseny lefolyása méltóságteljes volt, és a zsűri ítélete tárgyilagos és igazságos. A zsűri tagjai: König Péter, Poggashnigg Guido és Kondela Géza.²⁷

A IV. Jászsági Dalosversenyen nem vettek részt az apátiak, még tartották a fogadalmat.

1932. augusztus 15-én dalosverseny volt Békéscsabán. A X. kerület válogató hangversenyén 23 dalosegyesület 1200 énekessel vett részt. A jászapátiak 5. helyezést értek el, és Békéscsaba város ezüstserlegét kapták jutalmul. Dévald József karnagyot művészi érdemei elismeréséül ezüstéremmel tüntette ki az elnökség. A díjakat Vigh Endre kerületi elnök nyújtotta át.

Az V. Jászsági Dalosversenyre Jászárokszálláson került sor 1932. szeptember 11-én. A Jász Ujságban már előre megjelent az aggodalom: *„Hisszük, hogy a jász dalosok testvéri szeretetben és megértésben egymásra találhatnak, és nem fog megisméltódni az önös pártoskodó igazságtalanság.”* Az V. Jászsági Dalosversenyen négy együttes vett részt. Az első díjat, a Lehel Kürtöt a jászapátiak hozták el. Ez a dalosverseny egyben a Jászárokszállási Dalkör fennállásának 10. évfordulója is volt.

Alig ült valaki a nézőtérén. Ha a jászapátiak és a vendégegyüttesek nem ültek volna be középre, teljesen maguknak énekelhettek volna a dalosok.

Holtversenyben 33–33 ponttal hozták el az árokszállásiaktól még a serleget is.

Pethes Sándor

²⁴ Jász Ujság, 1930. július.

²⁵ Jász Ujság, 1930. augusztus.

²⁶ Jász Ujság, 1931. június.

²⁷ U. o.

²⁸ Jász Ujság, 1932. szeptember.

Jászapáti nagy napja, írta a Jász Ujság:

„Osztatlan lelkesedéssel ünnepelték az Alsó-Jászság metropolisa Dr. Markovits Pál esperes-plébános jászapáti működésének 25. éves jubileumát. A levente zenekar és dalkör június 29-én este szerenádott adott a jubiláns tiszteletére. Mihályi Gábor jegyző és Pethes Sándor zenekarvezető mondott köszöntőt.”²⁹

1933. október 9-én alakult meg a vegyes kar, így létszámuk együttesen 105 fő.

A felvétel 1934. május 31-én készült az Iparos Dalkör vegyes karáról

Első sor: (nők, balról jobbra) Garai Irén, Benyovszky Rozália, Rusvai Mária, Kátai Julianna, Mihályi Anna, Szigetvári Ilona, Szabari Klára

Második sor: Marton Mária, Szabari Piroska, Tóth Katalin, Krizsó Mária, Szabari Imréné, Busai Ilona, dr. Lévy Imre, Dévald József, Tolvaj Ilona, Mezei Mária, Kátai Margit, Dósa Ilona, Illés Sára, Szelényi Anna

Harmadik sor: Muzamel Sándorné testvére, Marton Borbála, Kovács Ilona, ismeretlen, Serfőző Erzsébet, Tolvaj Erzsébet, Nagy Mária, Nagy Teréz, Ivanics Piroska, Dósa Teréz, Dósa Erzsébet, Szaszkó Terézia

Negyedik sor: (férfiak) Gaál Béla, Borbás János, Volát István, Steinbinszki Géza, Szelényi János, Gulyás István, Busay Balázs, Marton István, Deli László, Táll Imre, Szalkári János, Mihályi Gábor

Ötödik sor: Szabari Imre, Fekete Andor, ifj. Szelényi János, Borbás Miklós, Forgó László, Kalmár Gábor, Mihályi István, Bagi Imre, Nagy Sz. István, Kökény Bertalan, Jász Bertalan, Bessenyi Béla, Fehér Béla

Hatodik sor: Verbőczy Pál, Tótkecskés János, Urbán Ferenc, Ivanics Mihály, Tajti József, Demeter Péter, Bolyós István, Sóti Mihály, Vágó János, Hubai István, András István

Hetedik sor: Nagy J. István, Nagy S. József, Besenyi László, Menyhárt Pál, Csányi Béla, Nagypál Ferenc, Berdó Barnabás, Kökény József, Kalmár Sándor, Hubai András

Nyolcadik sor: Kalmár Lajos, Szaniszló Mihály, Bolyós Ferenc, Fényszarusi István, Fényszarusi János, Csécsey János, Szabari János, Bagi István, Sípó Imre

A férfi szólamok próbáját kedden, a női szólamokét szerdán, az összpőbákat pőnteken tartották.

1933. február 27-én díszközgyőlésen emlékeztek meg a dalkör fennállásának 15. évfordulójáról, ahol megjelent Vigh Endre vármegyei főlevéltáros, a X. daloskerőlet mővész elnöke is, aki kitőntetéseket adott át.

²⁹ Jász Ujság, 1932. augusztus.

Dévald József az Országos Magyar Dalosszövetség művészi, festett díszoklevélét kapta. 40 éves dalosműködéséért a dalkör egyik erőssége, Busay Balázs kapta az aranyérmet; a 30 éves dalos működésért ezüstérmet kaptak: Fekete Andor, Marton István, Mihályi Gábor, Szelényi János; bronzérmet kaptak a 20 éves dalosműködésért: Szabari Imre, Szalkári János; központi oklevelet kaptak 10 éves működésükért: Jász Bertalan, Forgó László, Bagi Imre, Szabari János, Menyhárt Lajos, Szkalos József, Majzik Pál, Táll Imre, Hubai András, Bolyós Ferenc, Karancs István. Kerületi oklevelet kaptak 5 éves működésért: Marton László, Hubai István, Verbőczy Pál, Kalmár Gáborné, Menyhárt István, Demeter Péter.

A dalkör munkáját dr. Markovits Pál esperes-plébános összegezte, melyről a Jász Ujság számolt be: „A 15 év eredményeire és sikereire a dalkör tagjai és Jászapáti társadalma nemes büszkeséggel tekinthetnek vissza... Törjön utat az ég felé az Iparos Dalkör jeliséje, legyen öröndetes valósága:

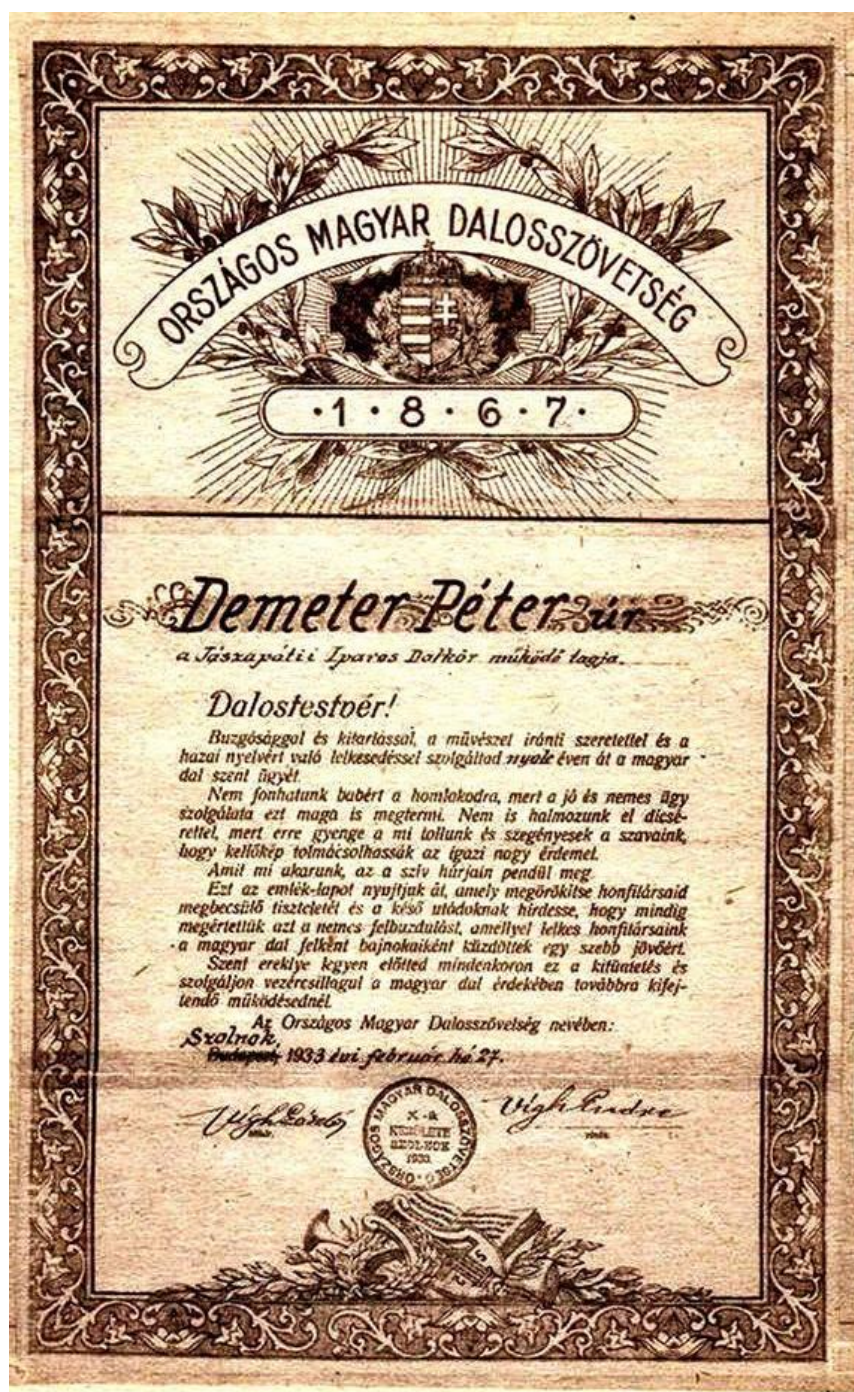
Repül az égre forró hő fókán...

Áldd meg és vedelmezd Isten szép hazánk.”³⁰

1933. május 21. Nagybetűs cím a Jász Ujságban: „Hatodik dalosverseny Jászkiséren, jó hangulattal, meglepő tudással vonultak fel az énekesek. Szenzációsan botrányos döntést hozott a zsűri.”

Résztvevő együttesek: Jászkisér, Jászdózsa, Jászárokszállás, Jászapáti. „Jászárokszállás hangerősség, Jászkisér kedvesség, Jászdózsa kitartás, Jászapáti finomság dolgában volt elsőrangú. A jászapáti és a jászládányi vegyeskar először mutatkozott be, mindkettő meglepő jó eredménnyel. Az eredmény: 38–38 ponttal Jászapáti és Jászárokszállás döntetlen. A Jász Kürtért, melyet Jászkisér nyert, csak ketten versenyeztek: Jászkisér és Jászdózsa.”

A zsűri elnöke Sztára Sándor, neves zenekritikus, zenetudós volt. Az újság botrányosnak ítéli a döntést, „s jövőre, amikor Jászapáti lesz a dalosverseny, remélik, hogy »otthon marad«. Ha Sztára úrnak szakértő füle lett volna, észre kellett volna vennie a különbséget és meg kellett volna hallania az igazságot, ahogyan a közönség is ítélte. Hiszen a verseny végén megjegyezte, így kellett döntenie, nehogy a karok összevesszenek. Ezzel is elismerte, hogy az apátiak jobbak voltak, sőt még a radír is működött. De azért szeretettel várjuk az árokszállásikat

³⁰ Jász Ujság, 1933. március.

jövőre, ha ők győznek, örvezdeni fogunk és tapsolni, sőt: szerenádöt is adunk a tiszteletükre, mert ha Árokszállás győz, mi nem szégyenkezünk, illetve szégyen nem lesz ránk.”³¹

Úgy látszik, most másodszor került szembe a két nagy rivális: Apáti és Árokszállás.

1934. június 3-án rendezték a VII. Jászvári Dalosversenyt Jászapáti - írta a Jász Ujság.

Résztevő együttesek: Jászapáti, Jászládány, Jászárokszállás, Jászszentandrás, Jászdózsa, Jászkisér. Lé-vay Imre dr., a Jászapáti Iparos Dalkör elnöke köszöntötte a jászszentandrasi új dalkört.

Nehéz népdal kategóriában a Lehel Kürtöt Jászdózsa nyerte. Vegyeskarként három együttes versenyzett: Jászárokszállás, Jászládány és Jászapáti. A nagy serleget Jászapáti vitte el. „... a dal nagyvonalú áttekintő művészi felfogása, a lendületesség jellemezte az apátiakat!”

A zsűriben volt: Gaál Sándor karnagy, király-díjas, Veszprémből; Kiss Károly, a Törekvés karnagya Bu-dapestről; Kaposy Gyula királyi katolikus tanítóképezdei tanár, Szegedről.

„Este versenyen kívüli hangversenyen ismét bemutathatták műsoraikat a dalárdák: kiemelkedő volt a jászárokszállásiak műsora, Losonczy Gyula karnagy, kántor: a Szt. Gály miséből énekelték a Kyriét, Glóriát és a Sanctust. Iparosoknak nagy teljesítmény. A legbiztosabban énekelték ezeket a szövevényes egymásba fonódó szó-lamokat. Dicséretre méltó ez a vállalkozás karnagjuk részéről, hogy ezt a vidéken mellőzött egyházi műfajt végre templomon kívül is hallhattuk. Ő maga igen derekasan látta el t. i. egy kézzel dirigált és másikkal meg játszott. Ténylegesen a Jászapáti Iparos Dalkör vitte el a pálmát és a nagy serleget.”³²

Losonczy Gyula jászárokszállási karnagy a diszközgyűlésen szépen szövött beszédben ismertette, hogyan született meg a szép magyar dal, s milyen hatással van a hallgatókra és előadókra egyaránt. Elismeréssel adózott az énekeseknek, akik sokszor a családi békét is feláldozták, mert annyira szeretik a magyar dalt, hogy a nappali munka után fél éjszakákat töltöttek el ennek szolgálatában.

A serlegavatót a nyári szünet miatt csak november 4-én tartották. Nagy öröm érte a dalkört, az Ipartestület ismét nagyvonalú támogatónak bizonyult, hiszen zongorát vásárolt részükre.

1935. március 4-én a farsangi hagyományos dalárdabálon a férfikar mellett közreműködött dr. Hirlingné Hajnal Zs. Lola operaénekes, Vígh Endre csellóművész, a X. daloskerület elnöke, megyei főlevéltáros.

Március 29-én a dalkör XVII. évi rendes tisztújító közgyűlésén új tisztkart választottak.

Elnök: Dr. Lé-vay Imre

Ügyvezető elnök: Szabari Imre

Alelnök: Busay Balázs

Jegyző: Mihályi Gábor

A karnagy kérte, hogy a dalosok ne sokat cserélődjenek, hogy összeszokjanak, és az évekkel korábban tanult dalokat is tudják énekelni.³³

1935. június 29-én, a Szolnokon megtartott X. kerület dalosversenyén a jászapátiak díszes ezüstserleget mint vándordíjat és a Petőfi Sándor-díjat is megkapták, amelyet a Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi Mi-nisztérium alapított.

A serlegavatót augusztus 13-án tartották, ahol a serleget átnyújtotta Vígh Endre, a X. daloskerület elnöke, és serlegavató beszédet mondott Kiss Antal főjegyző.

November 13-án Szabari Imre ügyvezető elnök írásban benyújtotta lemondását. Dévald József a félreértésből származó ügy elintézését vállalta. Így az elnök továbbra is maradt.

1936. február 24. Dalárdabál. A vegyeskar műsorát Dévaldné Lőrik Anci zongo-raszólója, Csécsey Kálmán szavalata és Feczko Irén hegedűjátéka tette még színesebbé.

Busay Balázs lemondott az alelnöki tisztségről, amelyet nem fogadtak el, de a da-lárda próbáinak látogatása alól felmentették.

1937. A szokásos dalárdabálat farsanghétfőn tartották. 160 pengő tiszteletdíjat sza-vaztak meg a karnagynak, amely a mindenkori dalárdabál teljes bevételének a tiszta nyere-sége.

Sajnos a nyári miskolci dalosversenyen anyagi okok miatt nem tudtak részt venni, de terveztek kirándulást, amelyre július 4-én került sor. Ezen teljes létszámmal vettek részt.³⁴

Július 2-án rendkívüli közgyűlést tartottak. Sajnálattal emlékeztek a váratlanul elhunyt Mihályi Gábor dalostestvérré, aki 19 éven át volt jegyző. Mintaképe volt a pontos és betegségében is hű dalosnak. Dísztaggá választották dr. Lé-vay Imrét, a volt elnököt, aki Nagykőrösre költözött. Elnöknek megválasztották Csécsey Kál-mán utépítési vállalkozót és jegyzőnek Fényszarusi Jánost.

Mihályi Gábor

³¹ Jász Ujság, 1933. május.

³² Jász Ujság, 1934. június.

³³ Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

³⁴ U. o.

1938. január 20-án szomorú hír érkezett Jászapátira. Elhunyt dr. Markovits Pál borsodivánkai plébános, volt jászapáti esperes-plébános, akinek holttestét végrendelete szerint Jászapátin, édesanyja mellett helyezték örök nyugalomra.

1938. február 13-án rendes közgyűlésen Csécsey Kálmán meleg szavakkal emlékezett meg a dalkör 20 éves fennállásáról. Nagyon szerény ünnepségen új vezetőséget választottak: elnök Csécsey Kálmán, ügyvezető elnök Szabari Imre, alelnök Busay Balázs, jegyző Bagi Imre.

Péter-Pál-napján dalosnapot szerveztek az Ipartestület udvarán és helyiségében.

Augusztus 19-én, Kölcsey Ferenc halálának 100. évfordulóján Hymnus-ünnepséget szervezett az Iparos Dalkör az országzászlónál.

Mindenszentek napján emlékünnepélyt szerveztek a levante egyesület és a dalárda közreműködésével. A felvidéki bevonulást ünnepelték a Te Deum laudamus fenséges dallamával.

Karácsony másnapján jól sikerült teaestet rendezett az Iparos Dalkör. Megalakult Jászapátin a Légmentelmi Liga. Sajnos sok jel mutatott arra, hogy a háború elérheti Magyarországot is.³⁵

1939. A farsanghétfői hangversenyt Vigh Endre, Dévaldné és Csécsey Kálmán közreműködésével szervezték meg.

Február 25-én rendes évi közgyűlésen határozatot hoztak a kassai dalosversenyen való részvételről. A karnagy kijelentette, hogy március 15-ig hajlandó tagokat felvenni, de csak olyanokat, akik vállalják, hogy három évig fognak énekelni. Elhatározták, hogy taglétszám hiányában a vegyeskar működését beszüntetik. A kar női tagjait „fizetés nélküli szabadságra” engedték (tagsági díj fizetése alóli mentességet jelentett), pártoló tagoknak választották. A karnagy bejelentette, hogy júniusban Kassán rendezik meg az Országos Dalostalálkozót.³⁶

A kassai elutazás előtt bemutató hangversenyt szerveztek, ingyenesen. Szorgos felkészülés előzte meg, heti 3–4 próbával egy fél éven át. Sajnos, gyér volt a megjelentetés a hangversenyen. Így panaszkodtak a Jász Ujság tudósítójának: *„Hol voltak a testületek, hivatalok, egyesületek képviselői? A dalosokon kívül csak 22-en jelentek meg. Ez 20 év munkájának eredménye. Így csak 11 pengőt kaptak útravalóul, de ha keserű szájjal is, becsületet fognak szerezni maguknak, múltjuknak, községüknek is, amely 11 pengőt adott útravalóul.”*³⁷

1939. június 25-én 34 férfi utazott (kísérőkkel együtt 52) Kassára a nagy versenyre. Műsorukat a Capital Mozgósínházban adták elő: Schnack: Székelyringató és Lányi-Petőfi: Szülőföldemre. Dörgő taps köszöntötte dalosainkat a finoman, nagyszerű művészi felfogásban előadott műsorszámok után.

A Kormányzó-díjat a Kömlői Férfikar kapta, karnagyuk Nemes János volt. Az egész műsor a magyar nóta diadalünnep volt.

Így írnak a kassai ünnepségről: *„Tündéri látványt mutatott Kassa városa, daloscsapatok járták be a várost, lampionok világítottak mindenfelé, és a magyar nóta hangjától volt hangos Kassa minden utcája. Mintha ki akarná pótolni az ódon város a 20 évi hallgatást.”*³⁸

Októberben tagfelvételt hirdettek a dalkörbe.

Kitört a háború...

Nyugalomba vonult Vigh Endre főlevéltáros. A jászapátiaiak abban reménykedtek, hogy több ideje lesz a művészi tevékenységre, és többször fogják a kedves „Bandi bácsi” búbájosan szóló csellóját hallani Jászapátin.

Az alábbi eseményekről szintén a helyi sajtóból értesülhetünk:

1939. október: Honvédelmi lónyilvántartás végett be kell jelenteni a lovakat, légvédelmi gyakorlat, front-harcos ünnepség... ez már a háború közvetlen előzménye.³⁹

1940. Farsangi hangversenyt szerveztek két vendégművész közreműködésével: Pekáry Margit operaénekes, Vigh Endre csellóművész, zongorán kísért Dévald Józsefné. A dalkör nagyon szép haladást mutatott, intonálásai biztosak, hangszíne lágy, crescendói jól elosztottak, akkordjai szépen egybehangzottak. Különösen szép volt a karnagy „Vihar” c. műve, Ákom L. „Magyar Szerenád”-ja.⁴⁰

1940. június 2-án, vasárnap magyar nóta parádét szerveztek, ahová Cselényi Józsefet, a „legnagyobb magyar nótáénekest meghívják”. *„Olyan nagy énekes, hogy csak Blaha Lujzához lehet hasonlítani.”*⁴¹ A jegyzőkönyv megörökítette: Nagy sikerrel szerepelt Vécsey Vilma magyar nótáénekes is.

1940. június 13-án az Ipartestület fennállásának 30. évfordulóját ünnepelték. Elkészült a Gecse Árpád által festett 2 kép is, az egyik: Isten áldja a tisztességes ipart, a másik egy portré Csintó Istvánról, aki 22 évig volt az Ipartestület elnöke, a dalárda tiszteletbeli tagja és nagy patrónusa. (3. képet is festett: Az I. világháború elesettjeinek emlékére, András János, az Ipartestület első elnöke megrendelésére – Bagi Imre közlése)

³⁵ Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár Helytörténeti gyűjteménye.

³⁶ U. o.

³⁷ Jász Ujság, 1939. június.

³⁸ Jász Ujság, 1939. július.

³⁹ Jász Ujság, 1939. október.

⁴⁰ Jász Ujság, 1940. március.

⁴¹ Jász Ujság, 1940. június.

Meghalt Vigh Endre megyei főlevéltáros, a X. daloskerület elnöke, csellóművész, aki számtalanszor szerepelt Jászapáti is a farsangi dalárdabálokon. „Isten trónusánál zengi tovább gyönyörű himnusát, Bandi bácsi, Isten Veled!”⁴²

A győri dalosversenyt egy héttel később tartották technikai okok miatt, így a dalosok csak június 29-én utaztak. A kultuszminiszteri díjas csoportban 14 dalárdával kellett megküzdeniük.

Műsorukon volt:

- Lisznay Szabó Gábor: Hej, csicsergő kismadár (kötelező szám)
- Ákom Lajos: Csudaszép Magyar Szerenád (szabadon választott mű)

Eredmény: 3. helyezés

Olyan együttesek maradtak mögöttük, mint a szegedi, a hajdúböszörményi és a kiskunfélegyházi dalárdák. Oly nagy volt a sikerélmény, hogy úgy mondták: „addig megyünk, míg a kultuszminiszteri díjat el nem hozzuk”.⁴³

Tervezték Vigh Endre Emlékverseny rendezését és a bevételből Vigh Endre emlékkerleget akartak készíteni, melyért két évenként a Szolnok vármegyében működő karok fognak versenyezni.

1940. szeptember 5-én, a bevonulás első napján este 9 órakor a Hősök szobra előtt az Iparos Dalkör és a Levente Zenekar zenés takarodót tartott. „Haza megyünk, haza, Erdélybe...” Te Deum: Wengritzky Konrád misét celebrált.⁴⁴

A háború egyre nagyobb megszorításokat követelt... Elrendelték a búzaliszt burgonyával való kötelező keverését.

Mindenszentekkor a dalkör és a Levente Zenekar emlékezett a hősökre, Winkler István tanító tartott emlékbeszédet. Megemlékeztek Botár Gerőről, Vágó Pálról és Mihályi Gáborról, halotti énekeket énekeltek. („A halálnak éjszakája öt nem adja vissza már, mert a sírok jéghezárja át nem léphető határ...”) „Karácsonykor gond ül az arcokon, a holnapra csak aggodalommal tudunk gondolni.” - fejezte be az ünnepséget Wengritzky Konrád apát-plébános.⁴⁵

Az 1941. év úgy köszöntött a dalárdára, hogy nincs karnagyuk...

A dalárdabált megrendezték, vendégkarmester Bitter Dezső, az egri érseki tanítóképző-intézet tanára. Csupa tűz dirigálása nagy sikert aratott, melyről a helyi sajtó így számolt be:

„A dalárda hibátlanul adta elő a királydíjas Táncrondó c. művet. Fraknói Tibor pontos kézzel adta a zongorakíséretet, fellépett még Bácsfalusi Ferencz Anikó operaénekes. Bitter Dezső karnagy maradéktalanul kihozta a dalosoknak énektudását, élményt jelentő vezénnyel. Kézmozdulatára, mintha villamos áram érintette volna a dalosokat. Egyetlen próba után szinte összeforrott a dalosokkal.”⁴⁶

1941 – vizes év, 50 ház dőlt össze a belvíz miatt Jászapáti.

„1941. március 15-én imponálóan szép volt, ahogy Jászapáti közönsége házait fellobogozta, és az a lelkesedés, amellyel igazi jász módon megünnepelte az ifjúság öröm ünnepét... az ünnepségen 3000 ember jelent meg, és Páll Ferenc hittanár mondott gyűjtő hatású hatalmas és magas beszédet.”⁴⁷

Páll Ferenc

Sajnos, a dalárdáról szó sincs, valószínű, karnagy nélkül voltak, nincs jegyzőkönyv sem...

1942. Háború!

Bevezették az egész országra a jegyrendszert kenyérre és lisztre, valamint a sütőipari készítményekre.

A hagyományos dalárdabált megrendezték, Pethes Sándor „beugrott” karnagynak.

Március 15-én a dalárda és a gimnázium énekkara szerepelt. Kritika jelent meg a Jász Ujságban: „De ugyanaz volt, mint évek óta mindig. Mintha ládából szedték volna elő minden évben. Nem lehetne egy kis változatosságot találni, ha keresünk?”⁴⁸ Ekkor már Bodonyi Ferenc a karnagy.

1942. március 21-én rendkívüli közgyűlést tartottak, mert Csécsey Kálmán elnök lemondott, s most, mivel a karnagykérdés megoldódott, továbbra is megmaradt az elnöki tisztségben. Megemlékeztek Fekete Andor dalostárs haláláról.⁴⁹

Tervezték a 25 éves jubileum megünneplését 1943-ban.

Bodonyi Ferenc

⁴² Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

⁴³ U. o.

⁴⁴ U. o.

⁴⁵ U. o.

⁴⁶ Jász Ujság, 1941. február.

⁴⁷ Jász Ujság, 1941. március.

⁴⁸ Jász Ujság, 1942. március.

⁴⁹ Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

1943. Megrendezték a farsangi dalárdabált Baksa Kató művésznő közreműködésével. 400 pengő tiszteletdíjat szavaztak meg Bodonyi Ferenc karnagy részére, amelyet ő nem kívánt átvenni, mondván: továbbítsák ezt a Vöröskereszt részére. A dalosok kérték, hogy vegye ezt át nyugodtan, valahogy szerint fogják ejteni a Vöröskereszt támogatásának is.

Köszönetet fejeztek ki Borbás Béla volt elnöknek a meleg hangú táviratért és az adományért. Tabló készítését tervezték az évfordulóra, mely el is készült.

A 25 éves jubileum tablója

Felső sorban: Jász Balázs, Kökény Bertalan, Nagy S. József, Dósa Péter pénztáros, Bolyós János ipartestületi elnök, Bagi Imre jegyző, Demeter Péter, Szaniszló Mihály, Solti Mihály

Középső sorban: Kiss Kálmán, Gaál Béla, Csécsey Kálmán elnök, Ernsey Lajos díszelnök, Bodonyi Ferenc karnagy, Csécsey János, Borbás János

Alsó sorban: András István, Vágó János, Szelényi János, Marton István ügyvivő elnök, Busay Balázs alelnök, Molnár István, Kökény József, Voláth István

Legalul: Derzbach László, Tóth K. Imre

1943. március 28-án díszközgyűlésen Csécsey Kálmán emlékezett a 25 évre, jeles személyiségekre, karnagyokra, majd keresetlen szavak kíséretében adta át a jubiláló dalosoknak a kitüntetések: Voláth István 30, Demeter Péter 20, Szaniszló Mihály, Molnár K. István, Nagy S. József 10–10 éves érmet kaptak.⁵⁰ Hol van a 10. évfordulónál rendezett fényes megemlékezés? A háború közepette, még ez is nagy vállalkozás volt.

Kedves hangú levelet kaptak az évforduló alkalmával Busay Balázs egykori dalostársától, aki betegsége miatt nem tudott részt venni. „Áldja meg a jó Isten a Dalkör Vezetőségét, és minden egyes tagját, áldozatos munkásságáért, a magyar dalkultúra előbbre vitelében és kérem szeretettel kedves dalostársaimat, legyenek hűek, odaadók és pontosak a dalórák látogatásában, hogy kedves karnagynak örömet és kedvet szerezzenek, mint én tettem nagyon hosszú éveken át az ország több dalkörében, és erre ma is büszke vagyok. Daltársi, hazafias üdvözléssel: Busay Balázs, Jászapáti, 1943. március 28-án.”⁵¹

⁵⁰ U. o.

⁵¹ Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

Az 1943-as év összegzését a jegyzőkönyv szerint idézem: „...Részt vettünk a község és társadalmi egyesületek minden nyilvános megmozdulásán és hazafias ünnepségein szervezeten: március 15-i ünnepségen, a november 1-én rendezett ünnepségen és sok más, itt fel nem sorolható hazafias és kulturális megmozdulásokon.”⁵² Bízta benne, hogy minden nehézség ellenére továbbra is sikerül a dalkör munkáját biztosítani.

A jegyzőkönyvből idézek: „Bodonyi Ferenc karnagy kifejti beszámolójában, hogy a dalkör munkaközpontjában a magyar népdal áll, a Dalkör munkája az »Éneklő Magyarország« szellemében folyik...” Sajnos a jegyzőkönyvek írása 1944. március 3-án be is fejeződött, 1946-ban folytatták tovább.

1945-ben az énekkar nem működött. A II. világháború nem kerülte el Jászapátit sem, az Ipartestület épülete kiégett, s benne a majd három évtizedes munka díjai és dokumentumai teljesen, vagy részben elpusztultak. Sajnos a kottatár is a lángok martaléka lett.

1946. március 22-én tartották a háború után az első közgyűlésüket. Szomorú eseménnyel kezdték a gyűlést. Bejelentették, hogy Borbás Béla, aki első elnöke volt az Iparos Dalárdának, elhunyt.

Új vezetőséget választottak. Elnök: Kökény Bertalan; alelnök: Horváth Ferenc; jegyző: Bagi Imre; pénztáros: Dósa Péter.

Kökény Bertalan

Nyári szünetet tartottak.

1946. október 6-án rendkívüli gyűlést hívtak össze, ahol a következő évi rendezvényekről esett szó: a farsangi dalárdabárról, a siófoki országos versenyről és a jász dalosversenyről.

Szükségesnek tartották a toborzást, felvetődött a lányok szervezése, bár az ő számukra az esti próbák nehézséggel járnak. Döntöttek abban, hogy október 8-án kezdenek, kedd és péntek a próba napja.

1947. Farsangi hangversenyt szerveztek, amelyen részt vett: a Jászapáti Templom Palestrina Kórusa, a Jászapáti Reál gimnázium Vegyeskara, a Jászapáti Iparos Dalkör. Mindhárom kórust Bodonyi Ferenc vezényelte.⁵³

A nehéz időkre való tekintettel az élelmiszert összehozták a tagok. A dalkör a háború alatt is egy év kivételével szinte folyamatosan működött, s 1947. április 15-én ismét nehézség előtt álltak. Bodonyi Ferenc karnagy benyújtotta lemondását: elfoglaltságára hivatkozott, valamint a siófoki versenyen való részvételt is felhozta indoknak. A dalosok elfoglaltak, nincs elegendő pénz... Az Országos Magyar Dalosszövetség szorgalmazta a karoték vezetését, hogy meg lehessen állapítani a megjelenést. Bodonyi Ferenc javasolta maga helyett Molnár István tanítót, akinek ő a jövőre nézve is minden segítséget megígért.

1947. május 6-án a választmányi ülés úgy döntött, hogy „a nehéz gazdasági helyzet, egyes családok pontatlansága, és gyakori hiányzások miatt kényszer szünetet tart. Mivel új dalokat úgysem tanulnak, ebből nem származik hátrányuk.”

Május 18-án tisztújító közgyűlést tartottak, amelyre meghívták a tagokat és a pártoló tagokat is. Fennmaradt erről egy névsor:

Tagok: Marton István, Horváth Ferenc, Szabó János, Jász Bertalan, Gyenes Ferenc, András István, Kökény József, Szaniszló Mihály, Nagy J. István, Sabák László, Vágó János, Demeter Péter, Derzbach László, Tengely Barnabás, Tóth K. Imre, Demeter Károly, Demeter Ferenc, Molnár István, Gál Pál, Kökény Imre, Nagy J. István, Gál Sándor, Farkas L. Ferenc, Gál Béla, Szelényi János, Szalkári János, Nagypál Ferenc, Nagy József, Cs. Kiss Imre, Lányi György, Berdó Lajos, Nagypál József, Borbás János, Voláth István, Kaptás Béla, Verbóczi Ferenc, Molnár K. István, Palotás István, Juhász Gyula, Tóth János.

Pártoló tagok: Perlaky József, Táll Imre, Kiss János, Szabari Imre, dr. Tóth István, Tajti Miklós, Farkas Miklós, Bagi Imre, Réz Kálmán, id. Lédeczi B. József, Gulyás István, Viszt Árpád, id. Gressai János, Tóth Kecskés Barnabás, Hubai Imre, Csécsai János, Horváth Gábor, Medveczki Sándor, Nagy István, Rusvai János, Mike Miklós, Papp Kálmán, Sárközi Imre, Bencsik Ignác, Berente József.

Új tisztikart választottak:

Elnök: Kökény Bertalan, alelnök: Szabó János, jegyző: Molnár István és Juhász Gyula, pénztáros: Dósa Péter, számvizsgálók: Szelényi János, Gál Béla, Voláth István és Demeter Ferenc, választmányi tagok: Gaál Béla, Kaptás Béla, Palotás István, Szaniszló Mihály, Juhász Gyula

Pótagok: Nagy S. József, Molnár K. István

Augusztus 1-ig szünetet rendeltek el.⁵⁴

1947-ben nagyon aktív zenei élet folyt Jászapátin. Erről így mesélt Molnár István nyugalmazott iskolaigazgató, a dalárda egykori jegyzője és segédkarnagya: „egy fiatal tanító pl. egy héten (ezek néha egy napra estek) a következőképpen kapcsolódott be a zenei életbe:

⁵² U. o.

⁵³ U. o.

⁵⁴ Jegyzőkönyv, Jászapáti Könyvtár helytörténeti gyűjteménye.

- iskolai énekkar 14–15 óráig
- Cecília-kórus (Palestrina-kórus) 16–17 óráig
- EPOSZ Dózsa Ifjúsági Kórus 18–19 óráig
- Iparos Dalárda 20–22 óráig

1947. szeptember 28-án ünnepelte a Jászárokszállási Dalárda fennállásának 25. évfordulóját. A jászapátiak 36 dalos részvételével szerepeltek. A jászapátiakon kívül felléptek még az alábbi együttesek: Budapesti Törekvés, Diósgyőri Jószerencse, gyöngyösi, jászkiséri dalárdák.

A Jászapáti Iparos Dalkört Bodonyi Ferenc vezényelte.

„Dunai Jenő országos ügyvezető elnök úr pohárköszöntőjében a karnagyok nehéz munkájára és a dalárdák eszményi mivoltára mutatott... Egy dalárda akkor szerepel jól, ha minden szólam tudja a kötelességét, jól dolgozik. Ekkor, csakis akkor van meg a szükséges harmónia. Milyen jó volna, ha így volna ez az életben is.” A rendezvény nagyon jól sikerült.⁵⁵

1948. Centenárium ünnepségek országszerte... 1948. január 10-én az európai hírű Budai Dalárda a Jászapáti Iparos Dalkör meghívására Jászapáti vendégszerepelt a Szabad Művelődési Tanács jubileumi évi kultúrprogramjának keretében.

Dél előtt 10 órakor templomi hangversenyt, este 8 órakor az Ipartestületben díszhangversenyt adtak, természetesen a Jászapáti Dalkör közreműködésével. Megnyitó beszédet Wengritzky Konrád mondott. Orgonán játszott Szalay Lajos orgonaművész, egri főszékesegyházi zeneigazgató.

A Budai Dalárda és a budapesti Szt. János-templom karnagya Juhász Endre volt. A jászapáti reálgimnázium énekkarát Bodonyi Ferenc gimn. tanár, az ált. isk. énekkarát Báthor István tanító vezényelte.⁵⁶

1948. április 2-án a közgyűlésen új karnagyot mutattak be Bőze Tibor tanár személyében. A dalkör alapításának 30. évfordulója alkalmából zászlószentelést terveztek.

A koalíciós pártok felkérésére május 1-jén, a munka ünnepén munkáslelkességgel részt vettek. Kérték belépésüket a Munkás Dalos Szövetségbe.

A zászlószentelést 1948. szeptember 19-re tervezték. Zászlóbizottságot hoztak létre. Tagjai: Bőze Tibor, Kökény Bertalan, Szabó János, Dósa Péter és Molnár István.

Indítványozták a fiatal iparosok toborzását, mert különben „nem tudnak eleget tenni megbízatásuknak...”⁵⁷

Valószínű, hogy a toborzás nem sikerült. 1948-ban, a fordulat éveként emlegetett időszakban már „új szelek fújtak”. A krónikás fájó szívvel tesz pontot a nagyon tartalmas, sikeres és szép énekkari tevékenység végére, amely 30 éven keresztül szerves része volt Jászapáti, a Jászság és az ország dalos mozgalmának.

A nagy buzgalommal és szorgalommal ügyködő karnagyok és énekkari tagok a krónikás személyes barátaivá váltak, a 30 évet átfogó jegyzőkönyvek és dokumentumok, valamint az igen tartalmas és terjedelmes Jász Ujság megsárgult lapjai tanulmányozása közben.

A közel hat éve megkezdett munkám közben a dalárda mindennapi gondjai, sikerei és sikertelenségei, dalostársként hatottak rám. Hogyan lehetne néhány mondatban összefoglalni a véleményeket? Csodálatos emberek voltak, nagyszerű kollektíva, szent hittel és alázattal szolgálták a közös éneklés ügyét. Az egymás tisztelete, a becsületesség, a tisztesség és a hazaszeretet magasiskoláját teremtették meg, mely példaképül szolgálhat a ma embere számára.

Szeretném, ha a krónika bepillantást nyújtana egy sikeres, 30 évig tartó munkába, amelynek tevékeny résztvevőit minden tisztelet megillet, s nevüket és emléküket az utókor kegyelettel fogja őrizni: Kökény Bertalan, Demeter Péter és minden kedves egykori „dalostárs”, kedves karnagy urak: Botár Gerő, Dévald József, Bodonyi Ferenc, Molnár István, Bőze Tibor, akik közül néhányan még személyes ismerőseim is voltak.

„Isten velük, őrizzük szép emléküket...
Senki sem külön sziget; minden ember egy
rész a kontinensből, a szárazföld egy darabja;
ha egy göröngyöt mos el a tenger, Európa
lesz kevesebb, éppúgy, mintha egy hegyfokot
mosna el, vagy barátaid házat, vagy a te
birtokod; minden halállal én leszek kevesebb,
mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát
sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól.”

John Donne

Jászberény, 2018. április hó.

⁵⁵ U. o.

⁵⁶ U. o.

⁵⁷ U. o.

Felhasznált irodalom:

FEHÉR Ferencné (1995 után dr. Suba Györgyné): A jászapáti kórusmozgalom 100 éves története. Eger, 1992

Jászság c. folyóirat

Jászkukság c. folyóirat

Jász Ujság c. folyóirat (Szikszai Mária könyvtárigazgató kigyűjtésének a felhasználásával)

Jegyzőkönyvek (A Jászapáti Iparos Dalkör közgyűléseiről, választmányi üléseiről – füzve 1918–1948) Jászapáti Városi Könyvtár helytörténeti gyűjteménye

MARÓTI Gyula-RÉVÉSZ László: Öt évszázad a magyar énekkari kultúra történetéből 1480–1980

SCHEFTSIK György dr.: Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene. Pécs, 1935

Magyar Muzsika könyve, szerk.: Molnár Imre dr., Budapest, 1936

Hálás köszönet az adatközlőknek, segítőknek:

Agócsné Bagi Ilona tanár, Jászapáti, 2018.

Bagi Imre tanár, Jászapáti, 1990.

Bagi Imréné varrónő, Jászapáti, 1990.

Birkás Nándor kerékgyártó mester Jászapáti, 2018. (Több eredeti dokumentumot bocsájtott a rendelkezésemre.)

Demeter Péter cipész-mester, Jászapáti, 1986.

Horváth Gábor órás-mester, Jászapáti 1992.

Koczka József tanár, Jászapáti 1990.

Stuchlik Józsefné tanár, Jászapáti, 2018. (korrektor)